

قردانی از پژوهشگر گرانمایه وطن

کاندیدای اکادمیسین سیستانی

خبر آمد که مرکز علمی و فرهنگی افغانستان در شهر مالمو، دامن همت به کمر زده و نیت کرده تا از هفتادمین سال عمر پربار دوست دیرین و پژوهشگر گرانمایه وطن جناب کاندیدای اکادمیسین محمداظم سیستانی قردانی به عمل آورند و کارهای پژوهشی ماندگار وی را ارج بگذارند. بدین مناسبت از برگزارکنندگان این محفل و در رأس از تلاشهای وطن دوستانه آقای غمخور مسئول آن مجمع فرهنگی اظهار سپاس و تشکر میکنم.

آنکه شاهد فراز و فرود زندگی این فرهیخته مرد بوده اند، نیک میدانند که آن دانشی مرد از همان آوان راه یابی به پوهنتون کابل، عاشق تاریخ سرزمین خود بوده و در این راه شریف برعکس فرزندان ناز پرورده، خوش خور و خوش پوش بالا نشین، با سنگ خارا و آهن گداخته و ناگداخته در آویخته و به اصطلاح از ریگ روغن کشیده است.

در عرض این سی سال دراز که از مهر و مروت او برخوردار بوده ام، به دفعات شنیده ام که در راه دشوار رسیدن به قاف و قلّه دانش، چه رنجهای و چه مرارتهای که به جان خریدار است. نه از ریگزار تفتیده نیمروز ترسیده و نه از تندبادهای جانسوز سیستان که ماه ها کران تا کران آن وادی های ترسناک را در می نوردد و راه را برجستجوگران گوهر تابناک عقل و خردمی بندد، ولی جناب سیستانی از پانفتاد و به تدریج قلل معرفت زمان را فتح کرد. از آن وقت تا کنون جناب سیستانی در زمینه های تاریخ و جغرافیای تاریخی، مناسبات کشاورزی، ونهضت های اجتماعی ملت ما آثار گرانباری تالیف کرده و فضای فکر و فرهنگ ما را وسعت بخشیده است.

واقعیت این است که ما تاهنوز جامعه ای زمین بسته هستیم و زمین بستگی به درجات متفاوت با رگ و روان ما کار دارد. زمین و آب کماکان مهمترین مقولات زندگی ما را تشکیل میدهند و شاید هیچ مسئله ای سیاسی نباشد که به گونه ای با این دو مهمترین مشکل دیرروز، امروز و فردای ما تماس نگیرد. میرم ترین تناقض تاریخ کشورهای منطقه ما را دو بیکرانگی تشکیل میدهد. یکی وفور و بیکرانگی زمین و دیگری قلت ناکرانمند آب، یک تقابل اقلیمی و طبیعی که تاریخ اجتماعی و سیاسی ما را دچار محدودیت کرده و بر جغرافیا و اقلیم ذهن ما تأثیری ژرف گذاشته است.

تا جاییکه نگارنده خبردارد، سیستانی یکی از انگشت شمار پژوهشگرانی است که مبحث پیچیده و سودمند نظامهای زمینداری در افغانستان، ایران و آسیای میانه را در منطقه برکشیده اند. در ایران صاحب نظرانی چون داکتر امیر حسین آریانپور، احسان طبری نظریه پرداز معروف، داکتر محمدعلی خنجی، غلام رضا انصافیور، خسرو خسروی، داکتر محمدعلی کاتوزیان و دیگران در گستره های وسیع به این مسأله پرداخته اند. اما در افغانستان، دانشمندی چون میر غلام محمد غبار در کتاب «افغانستان در مسیر تاریخ، جلد اول» و میر محمد صدیق فرهنگ در کتاب «افغانستان در پنج قرن اخیر» و داکتر جلال الدین صدیقی در کتاب «نظام قبیله سالاری» بصورت ضمنی اصطلاحات نظام فیودالی را برای تبیین مناسبات ارضی در افغانستان مرجح دانسته اند. مگر جناب سیستانی تنها پژوهشگری در کشور ما است که در عرصه مناسبات زمین داری، سه اثر مستقل از قبیل:

۱- «شیوه های بهره برداری از زمین و آب در افغانستان قرون وسطی» ،

۲- «مالکیت ارضی و جنبش های دهقانی در خراسان قرون وسطی» ،

۳- «مناسبات ارضی و شیوه های برخورد به مسأله زمین و آب در افغانستان دهه های ۷۰ و ۸۰ قرن بیستم» تالیف کرده که از جانب اکادمی علوم افغانستان به چاپ رسیده اند. این هر سه کتاب هم از لحاظ انتخاب موضوع و هم از جهت تحقیق و زبان پرداخت خود در کشور ما تاکنون تالی نداشتند و جای شان کاملاً خالی بوده است.

شایان ذکر است که جناب سیستانی در کتاب «مالکیت ارضی و جنبش های دهقانی در خراسان قرون وسطی» خود، مسایل و مطالب بسیار ضروری، مغتنم و دانستنی را پیرامون مناسبات زمینداری در افغانستان یا خراسان قرون وسطی همراه با شیوه های بهره برداری از زمین و آب، به بررسی گرفته و انصافاً که از عهده موضوع بدرستی بدر آمده است. طاقت و حوصله مندی مولف در تدارک و تدوین این کتاب بیدریغ انسان را به تحسین و امیدارد. مؤلف با

مراجعه به آثار و متون مختلف و متعدد تاریخی و ادبی و اقتصادی، حقایق بسیار مهمی پیرامون اوضاع اجتماعی و اقتصادی جامعه قرون وسطای کشور ارائه کرده که انسان را بر می انگیزاند تا برخی از مطالب آنرا بیش از یک بار بخواند و آنها را بخاطر بسپارد.

کتاب مذکور به بسیاری از پرسشها بگونه مستند و علمی پاسخ میدهد و دورنمای روشنی از نظام های بهره برداری از زمین و آب در کشور را در دوران قرون وسطی تصویر میکند. ارزش مندی کتاب از یک سو و ارائه مطالب بسیار مفید آن به شکل روان و جالب و همه کس فهم از سوی دیگر در شرایط فعلی جامعه ما کاری است کم نظیر و درخور تقدیر و تمجید. من ضمن آرزوی موفقیت برای مولف محترم، خواندن و داشتن این اثر سودمند را به همه علاقمندان تاریخ افغانستان و بخصوص تاریخ زمینداری در کشور توصیه میکنیم.

در پایان این دوستدار، هفتادمین سال ولادت آن بزرگوار را از ته دل مبارکباد میگویم و آرزومند است که باز هم از آن فکررسا و قلم توانا آثار پر بار دیگری تحویل روشنفکران و روشنگران جامعه ما گردد. صدسال بر آن عمر پر بار باد.
ارادتمند داکتر اکرم عثمان ۱۳ نومبر ۲۰۰۶